

Војо ВУЈОТИЋ*

БИОГРАФИЈА САМОЗВАНЦА

*Др Душан Ј. Мартиновић: „Др Јован Стефановић Баљевић
(или Шћепан Мали), живот и дјело, ДОБ”, Подгорица 2003.*

Књига др Мартиновића врло озбиљно и научно утемељено поставља неколика вијека загонетно питање: ко је био Шћепан Мали? Мартиновић се дуго бавио изучавањем личности др Јована Стефановића Баљевића — „првог доктора филозофије код Црногораца и Срба”, о којему су многи српски, руски и црногорски научници писали, и дошао до закључка да је управо овај „наше горе лист”, вјероватно самозвани руски цар Шћепан Мали.

У својој изузетно занимљивој књизи, ерудитски и акрибично писаној, аутор даје опширан животопис Јована Баљевића, рођеног на Пелевом Бријегу око 1728. године, затим заробљеног од Турака, од којих га је откупио босански архиепископ у Сарајеву Умилиновић и обезбиједио му ниже и средње образовање. Потом је, од 1745. године, захваљујући темишварском презвитеру Пантелејмону Стратимировићу, наставио студије Правног факултета у древном њемачком граду Халеу и на тамошњем Универзитету докторирао 1752. године, обранивши тезу на латинском језику „Филозофска дисертација о ширењу религије милитантним средствима”. Наш Баљевић је по завршетку студија и након докторирања службовао неколико година у Сремским Карловцима, с тим што је био стално преокупиран жељом да емигрира у Русију, што му је пошло за руком, будући да су тада биле врло развијене миграције у јужне крајеве ове државе („Нова Србија” и „Славјаносербија”). Љети 1757. обрео се у Санкт Петербургу и добио азил у руско поданство. Постао је у руској војсци секунд-мајор, и како пише др Мартиновић „мало је који руски официр његова времена

* Новинар и писац.

могао попунити рубрику о свом школовању и образовању као он. Говорио је њемачки, грчки, латински, влашки, јеврејски и руски. Осим тога, познавао је филозофију теологију, право, математику, геологију, геодезију и астрономију.

Укратко, био је изузетно образован човјек, са широким спектром знања — научник, филозоф, полиглота... „

У књизи др Мартиновића, поред опширне биографије, исцрпно се даје историјат проучавања Јована Баљевића и његовог дјела. Доноси се цјелокупна библиографија овог нашег писца и филозофа, не само све оно што је написао и нама у насљеђе оставио, него и оно што су други о њему писали. Тај дио литературе о њему садржи 92 јединице на српском, руском и њемачком језику. Аутор понаособ критички наводи шта су о Баљевићу рекли научници и стручњаци разних профила.

Читаоце ће, несумњиво, највише интересовати поглавље у књизи *дали су Јован Баљевић и Шћепан Мали уста личност?* Посебно импонује то што аутор ту даје своје хипотетичке закључке, сматрајући да јесте, при чему не тврди категорички и априористички, препотентно, већ оставља суду научног јавног мњења да оно то процијени. Наравно, аутор нуди своје доказе, али и пледира за графолошку експертизу за шта треба наћи Баљевићева писма уколико она постоје. Остаје нам да вјерујемо да ће и то сериозно питање академик Мартиновић у догледно вријеме поуздано ријешити.

Послије подробне биографије и библиографије Јована Баљевића, аутор даје његове објављене радове на латинском и руском језику.

Мр Дарко Тодоровић, са Катедре за неохеленске језике Филолошког факултета у Београду, превео је веома успјешно Баљевићеву докторску дисертацију са средњевјековног латинског на српски језик, што није био нимало лак посао. Оно што посебно олакшава, иначе јасан и тачан превод, јесу Тодоровићевих четрдесетак напомена, које говоре о оновременој високој учености, филозофској спремности и научној темељитости др Јована Стефановића Баљевића.

Посебну цјелину у Мартиновићевој књизи представља фототипско издање оригинала дисертације др Баљевића: *Dissertatio philozophica de propagatione religionis armata*, Hallae MDCCLII (1752).